

**אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
הפקולטה למדעי הרוח והחברה**

2016-2017

שם הקורס: הפרעות, חריגויות ומוגבלויות בחינוך: הבניה חברתית או מציאות מדעית

תואר: MA

ד"ר גליה פלוטקין עמרמי

סמסטר א' 12920247-סמסטר ב' 12920257

יום ד', 12-14

דוא"ל: plotking@bgu.ac.il

מטרות הקורס:

כיצד "נולדות" קטגוריות אנושיות כגון אוטיזם, לקות למידה, אנורקסיה? האם הן ביטוי של מאפיינים גנטיים, שינויים סביבתיים או אינטרסים של סוכנים חברתיים שונים? מהי משמעותן של קטגוריות אלה במרחב החינוכי? כיצד הן מעצבות את סיפורי החיים של הנושאים אותן. הקורס המוצע מבקש להתמודד עם השאלות האלה באמצעות חקר מאפיינים תרבותיים, היסטוריים ופוליטיים המעצבים פרקטיקות של מומחים בתחומי בריאות הנפש וחינוך, ומעצבי מדיניות. הוא מבוסס על ההנחה שהידע המקצועי נוצר ומתפרש בזיקה להקשר התרבותי שלו. אנו נתבונן באינטראקציה המורכבת בין שיחים מקצועיים לבין תפיסות והנחות תרבותיות אודות עצמי, זיכרון, נורמה ופולוגיה, רווחה נפשית, רוע, זהות מינית, יופי ועוד. באמצעות מחקרים סוציולוגיים ואנתרופולוגיים על קטגוריות כגון טעוני טיפוח, אוטיזם, לקות למידה, טראומה, אנורקסיה, מוגבלויות, הומוסקסואליות נפתח הבנה לאופן בו "נולדות" קטגוריות חדשות ונבחן את דרכי ההשפעה שלהן על זהותם של אנשים.

הנושאים שידונו במסגרת הקורס:

קטגוריות: תוצר תרבותי או מציאות מדעית? הצגת המסגרת התיאורטית של הקורס

תרבות ה"קטגוריזציה" ומדיקליזציה של הנפש

הולדתן של הקטגוריות: מבט היסטורי

נרטיבים מקצועיים בהקשרים חברתיים ופוליטיים: המקרה של טראומה והתעללות מינית

מדיקליזציה וסטייה: התפתחות השיח המקצועי על הומוסקסואליות כמקרה בוחן

ידע מקצוע ונרטיבים תרבותיים: אנורקסיה במרחב הישראלי

אתנופסיכולוגיה ומערכת החינוך בישראל: טיעוני טיפוח כמקרה בוחן

"מגפת האוטיזם": על מקורות החברתיים של ההפרעה ותפקידה של הורות אוטיסטים

לקויי למידה: רב קוליות של הגדרה

אנשים עם מוגבלויות: אחרות חברתית ואיתגור ההגדרות

בין ביולוגי לחברתי, בין קליני לתרבותי, בין פסיכולוגי לאנתרופולוגי: האם ניתן לעשות אינטגרציה ולשם מה?

האם הקטגוריות משפיעות על אנשים? בין סטיגמה ל"קריירה מוסרית"

הדרישות והרכב הציון בקורס

1. נוכחות וקריאה שוטפת של חומרי הקורס - 10%
2. במהלך סמסטר א': הכנת רפרט והצגתו בכיתה (הרפרט יתמקד בחקר תהליכי ההיווצרות של אחת הקטגוריות הנלמדות) - 20%
3. במהלך סמסטר ב': ביצוע ראיונות עומק עם האנשים המוגדרים באמצעות הקטגוריות הנלמדות, וכתובת סיכום רפלקסיבי לאור הספרות הרלוונטית - 20%
4. כתיבת עבודה מסכמת. העבודה תשלב את חקר הגורמים החברתיים להיווצרות הקטגוריה ואת בחינת אופני ההשפעה שלה על זהותם של האנשים המוגדרים באמצעותה - 50%.

רשימה ביבליוגרפית לפי נושאי הקורס:

קטגוריות: תוצר תרבותי או מציאות מדעית? הצגת המסגרת התיאורטית של הקורס

Hacking, J. 1995, "Is It real?" in *Rewriting the Soul: Multiple Personality and the Science of Memory*, pp.8-21, Princeton University Press.

Young, A. (1995). "Introduction" in *The Harmony of Illusions: Inventing Post-Traumatic Stress Disorder* pp. 3-10. New Jersey: Princeton University Press.

Zachar, P. (2000). Psychiatric disorders are not natural kinds. *Philosophy, Psychiatry, and Psychology*, 7, 167-182.

תרבות ה"קטגוריזציה" ומדיקליזציה של הנפש

Leuenberger, Christin. (2007). "Cultures of Categories: Psychological Diagnoses as Institutional and Political projects before and after the transition from State Socialism in 1989 in East Germany". *The History of Science Society*.

Conrad, P. (2007) Medicalization: Context, Characteristics, and Changes in *The Medicalization of Society: On Transformation of Human Conditions into Treatable Disorders*. pp. 3-23. Baltimore: The Johns Hopkins University Press

Furedi, F. (2004), "How did we get there?" in *"Therapy Culture: cultivating vulnerability in an uncertain age"*, pp.84-98.

הולדתן של הקטגוריות: מבט היסטורי

Conrad, P. & Schneider, W. (Eds.) (1985). Medical Model of Madness: The Emergence of Mental Illness. In *Deviance and Medicalization: From Badness to Sickness*. (Pp. 38-72). Philadelphia: Temple University press.

פוקו, מ. 2005 (1969). "ההיווצרות המושאים" מתוך *ארכיאולוגיה של הידע*, עמ'. 41-51. הוצאת רסלינג.

Plotkin-Amtami, G. (2008) "From 'Russianness' to 'Israeliness' through the Landscape of the Soul: Therapeutic Discourse in the Practice of Immigrant Absorption in Israel with 'Russian' Adolescents". *Social Identities*, 14(6), 739-761.

נרטיבים מקצועיים בהקשרים חברתיים ופוליטיים: המקרה של טראומה והתעללות מינית

ויצטום, א., גודמן, י. שלו, א. (1996). הפרעה פוסט-טראומטית: מציאות או דמיון? תמונת מצב משנות התשעים, שיחות, י"א, (1), 19-26.

Kirmayer, L (1996) *Landscapes of Memory: Trauma, Narrative, and Dissociation. Tense past: cultural essays in trauma and memory*. Antze & Lambek (Eds), Routledge, New York

הרמן, ג'. (1994). *טראומה והחלמה*. עם עובד

*Hacking, J (1995) "Cause" in *Rewriting the Soul: Multiple Personality and the Science of Memory*", pp.81-95, Princeton University Press.

מדיקליזציה וסטייה: התפתחות השיח המקצועי על הומוסקסואליות כמקרה בוחן

Conrad, P. (2007). Continuity: Homosexuality and the Potential for Remedicalization in *The Medicalization of Society: On Transformation of Human Conditions into Treatable Disorders*. pp. 97-117. Baltimore: The Johns Hopkins University Press

Conrad, P. & Schneider, W. (Eds.) (1985) Medicine as an institution of social control: consequences for society. In *Deviance and Medicalization: From Badness to Sickness*. (pp. 241-260). Philadelphia: Temple University.

ידע מקצוע ונרטיבים תרבותיים: אנורקסיה במרחב הישראלי

גולדין, סיגל (2002). "אנורקסיה בישראל או "אנורקסיה ישראלית"? כמה הערות על "תסמונת תלוית תרבות" בהקשר גלוקלי". סוציולוגיה ישראלית, ד(1), עמ' 105-141.

Gooldin, S. (2008). Being anorexic. *Medical anthropology quarterly*, 22(3), 274-296.

אתנופסיכולוגיה ומערכת החינוך בישראל: טיעוני טיפוח כמקרה בוחן

Gains, A.D. (1992). From DSM-I to III-R; Voices of Self, Mastery and Other: A Cultural Constructivist Reading of U.S. Psychiatry Classification, Social Science and medicine, 35 (1), 3-24.

Mizrachi, N. 2004. "From Badness to Sickness": The Role of Ethnopsychology in Shaping Ethnic Hierarchies in Israel" *Social Identities* Vol. 10:2 pp.219-243

"מגפת האוטיזם": על מקורות החברתיים של ההפרעה והורות כ"קרירה מוסרית"

Eyal, G., Hart, B., Onculer, E., Oren, N, and N. Rossi, (Eds), (2010). Introduction: The Autism Matrix. In *The Autism Matrix: The Social Origins of the Autism Epidemic*. (pp. 1-41), Cambridge: Polity Press.

מישורי, ע (2014). מסע החיים עם אוטיזם: סיפורי חייהם של הורים. תל-אביב: מופת

לקויי למידה: רב קוליות של הגדרה

Conrad, P. (2007) Expansion: From Hyperactive Children to Adult ADHD. in *The Medicalization of Society: On Transformation of Human Conditions into Treatable Disorders*. pp. 46-70. Baltimore: The Johns Hopkins University Press

Chrisensen, C. A. Learning Disabilities: Issues of Representation, Power, and the Medicalization of School Failure. In *Perspectives on Learning Disabilities: Biological, Cognitive, Contextual*. Sterberg, R. J and Spear-Swerling, L (Eds.) Westview Press.

קצ'רגין, ע'. "מה זו בעצם לקות למידה?! דיון על הגדרה ומשמעויותיה"

קצ'רגין, ע'. (2014). "מישויות קליניות לתופעה חברתית: הזמנה לניתוח השיח של לקויות למידה בישראל. סוציולוגיה ישראלית (2):

אנשים עם מוגבלויות: אחרות חברתית ואיתגור ההגדרות

Kudlick, C.J. (2003) Disability History: Why We Need Another "Other". *The American Historical Review*, 108(3): 763-793.

Watson, N. (2002). Well, I Know this is Going to Sound Very Strange to You, but I Don't See Myself as a Disabled Person: Identity and disability, 17(5): 509-527.

בין ביולוגי לחברתי, בין קליני לתרבותי, בין פסיכולוגי לאנתרופולוגי: האם ניתן לעשות אינטגרציה ולשם מה?

Murphy, D, (2001). Hacking's Reconciliation. Putting the Biological and Sociological Together in the Explanation of Mental Illness. *Philosophy of the Social Sciences*, 31(2), 139-162.

Anspach, Renee R. and Mizrachi, Nissim, 2006. "The field worker's fields: ethics, ethnography and medical sociology". *Sociology of Health and Illness*. Vol. 28, N. 6, pp. 713-731

האם הקטגוריות משפיעות על אנשים? בין סטיגמה לקריירה מוסרית

Kidron, C. (2004). Surviving a Distant Past: A Case Study of the Cultural Construction of Trauma Descendant Identity. *Ethos* 31(4), 513-544.

Yang, Lawrence Hsin, et al. (2007). "Culture and stigma: adding moral experience to stigma theory." *Social science & medicine* 64 (7): 1524-1535.

Tsou, Jonathan Y. (2007). "Hacking on the looping effects of psychiatric classifications: what is an interactive and indifferent kind?." *International Studies in the Philosophy of Science* 21.3: 329-344.

ספקטור-מרזל, ג "הסיפור של זהות או הזהות של הסיפור". שבילי מחקר (15): 18-26